

لهم اللهم اخْرِجْنَا

الْحَرَقَةَ بَعْدَ الْعَامِينَ وَصَلِّ اللَّهُ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِهِ وَسَلِّمَ -
أَطْبِعْنَا أَطْهَرَنَا

عنوان	صفحه صیوان ۱۱۰ فهرست مطالب . صفحه
عنوان رساله ،	فصل دوم : رئیس کونسل نصت (زیرگاه دامنه ان دین) ۳۲۲-۳۷
فهرست مطالب	عوامل اقتصادی
پیلگذار -	عوامل اجتماعی
علوم عرب	فصل اول : علوم عرب قبل از اسلام ۱۱۱ عوامل سیاسی
شغروارب	فصل سوم رئیس کونسل نصت علی اسلام ۵-۴
علم بحث و ارزای	قرآن مجید اساس شریعت اسلام ۱
علم سبب	تدریس قلم و نوشتار ۱۲
علم کهانی	اربی تعلیم و تقدیم ۲۳
علم ریاضی	سماحت اسلام (خوشنرفان) با اهل کتاب ۲۵
علم عرفت	ترغیب به تقدیم و اندیشه ۲۸
علم زبر و عناقه	علوم قرآن ۲۹
علم قیاف	عمر و احوال ۳۰
علم حدیث	۳۱

(۲)

وزارت فرهنگ و آموزش مهی

مرکز تربیت مدیریت حوزه علمیه قم

پیمان نامه

۰۱۶۴۰۸

کارشناسی ارشد رشته اینیات و معارف اسلامی

ریشهای خفخت علمی عصر صادقین (ع)

آستانهای راهنمایی : حضرت آیت‌الله محمد‌هادی معرفت

آستانهای مشاور : حضرت حجت‌الاسلام و المسلمین ابوالقاسم وافی

نگارش : قادرت‌الله بیانی

مالخصیل : (۷۱ - ۷۰)

بسم الله الرحمن الرحيم

با تائیدات خداوند متعال و با استعانت از حضرت ولی عصر (عج) رساله

دانشجوی دوره کارشناسی ارشد

برادر / خواهر

رشته الهیات و معارف اسلامی مرکز تربیت مدرس تحت عنوان

با حضور استاد راهنما

در تاریخ

و دیگر اعضاء هیئت داوران

و استاد مشاور

و مسئول تربیت مدرس مورد تصویب واقع شد.

نمره با ذکر درجه :

امضاء هیئت داوران :

امضاء مسئول تربیت مدرس:

۱۱۸	۸۲ ترجمه علوم پژوهانی به عربی	تاریخ*
۱۱۹	۸۳ فصل چهارم - منابع زندگی و آثار آن ۱۲۵-۱۵۹ ادبیات و علوم لسانی	
۱۲۰	۹۲ ضرورت تدوین و نویسندن حدیث علم کلام	
۱۲۱	۹۳ لزوجاً تختص درسائل اعتمادی در اسلام سهم یک و نیم قرن رکود در تألیف دفاع از عقاید اسلام	
۱۲۲	۹۴ اتفاقاً نظریه اسلام	شیوه روشن عقل مقدم
۱۲۳	۹۵ اتفاقاً نظریه اسلام	شیوه روشن عقل مقدم
۱۲۴	۹۶ فحالت خلیفہ با مطلق نزهتة تاجم اندیشه کی بیان	
۱۲۵	۹۷ منابع زنگنه حدیث عوامل نفوذی اریان سبق	
۱۲۶	۱۰۰ خاتمه: دینگاه تعدادی از ماناظر اسلام دستور برگزین احادیث	
۱۲۷	۱۰۴ توجیهات منابع زندگان علم عرفان	
۱۲۸	۱۰۵ اعداد منابع زندگان علوم طبیعی	
۱۲۹	۱۰۶ آثار متقدمة منابع زندگان جانورشناس	
۱۳۰	۱۰۷ جمله اصلی و فروع جغرافیا	
۱۳۱	۱۰۸ جلسه مردم شناس اول حیی	علوی رشد علم جغرافیا

عنوان صادر عنوان

> فهرس مطبوعات

۱۸۵	۱۳۵ نقش موال در روحیه علوم اسلامی	قرامش شدن زمینه جعل حدیث تحویل زبان به عیاس
۱۸۶	۱۴۲ جزء اول کتاب دارالعلوم در قرن دوم غرب چشم؟	شیوع اسرائیلیات
۱۸۹	۱۴۵ موال در دولت امری	مرض اهل بیت در میان اندیشید
۱۹۳	۱۴۷ موال در عصر بن عباس	فصل نهم: نقش ائمه در رفاقت علی
۱۹۸	۱۴۸ خاتمه: تأثیر علوم اسلامی در علوم جهان غرب ۱۹۸-۲۰۴	شاعر علی ممتاز اهل بیت (علمی)
۱۹۷	۱۴۹ باید از علم	هدایت اهل بیت در دوره اول
۱۹۱	۱۵۰ پیشگامان علم و تکنیک	دوره دوم
۲۰۱	۱۵۷ تأثیر در انس مسلم در اروپا را از آغاز	آموزش در قالب دعا (دوره سوم)
۲۰۷	۱۵۸ مذکور و مراجع	دوره هفتم
	۱۵۹	عصر اسلام صادق
	۱۶۰	نقش کوفه در رفاقت علی
	۱۶۱	نقش علی و سعید در رفاقت علی
	۱۶۲	فصل نهم: نقش علی و ضریح در رفاقت
	۱۶۳	اگذروا قتباس تمدن

همانگونه که پیدایش پیغمبر حضرت ابراهیم علیه السلام را به حکم عقل و تجربه نمی‌توان به تصادف نسبت داد،

بلکه هر کدام به عامل یا عوامل خاصی مستند نباشد و لوآن عامل مشیت و لراده الله باشد، بوجرد آمدن

ثمولات هنر سیاسی، اجتماعی و فرهنگی نیز نمی‌تواند بدون علت باشد. فلور و سقوط ادولتیها پیشتر

و انحطاط ملتیها، طیوع و انغول تقدیمها، هر کدام بیک سلسله از عوامل داخلی و خارجی مرتبط است.

در سلسله هادثه که در طول زندگی بسر تحقق پیدا کرده است (مانند آتشیار با آتش)،

اختراج خط، علاوه پیدا کردن به مطالعه نجوم، رواج طب و ریاضیات و فلسفه در پیان و بابل و مصر،

وبوجرد آمدن تمدنها ای بزرگ شرق و خاورمیانه نظیر: تمدن سوم، کلد، آشور و فنیقیه، پیدایش

تمدن اسلامی از خود از بزرگ تاریخ است؛ تمدن که طی چندین قرن از ساخت نیرو و سلط قدرت و

نظم و تکامل سطح زندگی، ... و ادبیات و تحقیق علمی و علم طب و ریاضی و فلسفه پیش از هنگ جهان بود.^{۱۱}

دانشمندان مسلمان نه تنها سیر از تمدنها را گذشتند را به شایستگی داشت و حضور نمودند، بلکه با تئیق

و نمی‌پس آنها و تأسیس حوزه‌گی جدید، کاملاً بلندی در گسترش و تعمیق علوم و مدنیت برداشتند.

جرح زبان ای گوید: «اعربها (مسلمانان) در مدت یک قرن و نیمی مطالب و علوم را به زبان

خود (عرب) ترجیه کردند که رویان در مدت چندین قرن از اینجا م آن عاجز بودند. آن مسلمانان

۱۱- ویل دویلنت، تاریخ تمدن، ترجمه فارسی، ج ۱۱، صفحه ۲۱۷.

در ابجاد تمدن شنگفت خود در غالب سواره به همین سرعت پیش رفته‌اند”^{۱۰}

ایرسی (۱۹۷۵) می‌گوید: دلایل مدلس (مدلس موجز در کشورهای مجاور) تنها زینت یا خاک

حاصلخیز به مسلمانان عرضه نداشتند، آنگاه آنان تنها بسیاری از فلسفه، طب، علوم دینی، ریاضیات

و دیگر رشته‌های علوم را در آن نشانندند و درختان تناوری بازیشه‌های بسیار عمیق به بار آوردند”^{۱۱}

بدون شک دوران شکوفایی تمدن اسلامی کم لزد رفشنده‌ترین دوره‌گاه زندگی فرهنگی پیر

است، و درست آوردهای علم را نشاند ان مسلمان در حوزه‌گاه مختلف علم از بالرتبه‌ترین یافته‌ها

واند و ختنه‌گاه علم انسان محسوب می‌شود و نهضت و نشاط علم آنان در نوع خود بمانند است.

احمد ایسین می‌گوید: «لتلاش علم مسلمانان تنها به نشاط آنان در قطب کشورهای دیگر قابل تبیه است،

دانشمندان همانند گردانیک لشگر منظم، به صورت گروهها و دسته‌های مختلف در کشور

و هر یک در زمینه خاص با جمله به مبارزه پرداختند، گروه در زمینه لفت، و گروه دیگر در تغیر و حدیث

و تاریخ، و دسته ای در کلام و فلسفه و طب. هنوز از زمینه تدوین علم و تنظیم آن باهم به مسابقه پرداختند

و در میدان رانی پیشوایان میزبانی پیدا شدند که در اتفاقارون نزدیکی برگزار شد و سبقت این جشن

۱- جرج زیدان، آغاز تمدن اسلام، ج ۳، صفحه ۲۴۷.

۲- سید خلیل خلیلیان، تراجم فارسی منابع فرهنگ اسلام، صفحه ۲۴۶.

۳- احمد ایسین، ضمیم اسلام، ج ۲، صفحه ۱۹.

ن پیغختار.

زبان عربی به عنوان زبان مؤمنین و فاتحین لجزیره‌العرب تا حوزه مدیترانه و آسیای صغیر

بسط یافته، تقریباً صد سال بعد از رحلت پیامبر اسلام (صلی اللہ علیہ وسلم) زبان رسم دولت و زبان ادب شده، ولز سواحل تالوس (روه است در آسیا و پر نقال) تاجا کارتا (پایتخت اندونزی) رواج داشت.

استیلا از زبان عربی بطوری عمیق بود که ملل غیر عرب اشاره به عربی با وزن و قافیه و سبک اشعار

عرب بادیه نیشن عربستان می‌سرودند فرخنگ‌های که در کشورهای جدید اسلام رایج بود به سرعت در

مقابل فرخنگ اسلام از بین رفته و فرخنگ جدید از زمان پیدا شد و بعدها خود بر کلیه فرخنگ‌های

موجود تغییر یافته، آنها را در خود مستهلاک نمود. زبان‌های لاتین، یونانی، قبطی، سریانی، لرمنی و پهلوی

بتدریج رو به صرف نهاده کم کم از بین رفته در حال که از السنه زنده آن زمان به سهاری رفته‌اند^(۱)

قرن دوم میصر صلیانه اول آن که مصادف است با دوران امامت حضرت ابن جعفر محمد بن

علی البابا (متولد ۵۷ هـ. و متوفی ۱۱۲) و امامت حضرت ابن عبد اللہ جعفر بن محمد الصادق (۸۳-۱۴۸)

علیهم السلام، نقطه عطف در تاریخ نوشت اهل مسلمانان محظوظ می‌شود؛ زیرا که در این دوره از لذ

تاریخ اسلام در سطح قدرت غاصب مسائل بیاری مطرح است مانند صرف و انقدر این دولت امریکا

و بر سر کار گردان عباسیان و... و در سطح اجتماع و سرمیز مسائل بیاری مطرح است مانند:

۱- فرانسیسکو کابرین، وحدت و تنوع در ترقی اسلام، ترجمه فارسی، سال ۱۳۹

شیخ فلسفه، استرش مجادلات کلام، سربازگردن مثابه صوفی، پیداشدن و مرد تایید فرادر گرفتن برخی از

فقیهان هم مذهب با مقامات رسی، و پیداشتن ارباب آراء و تعالیات مختلف در سایه آزاری نبزد و

حاب شده ای که بوجود آمده بود که به طور طبیعی به پرید آمدن نوعی تنشی فکری منجر گردید، و این دو

بزرگوار، منحصرهاً «امام صادق»، «علیه السلام باقتصنای شان امامت به توضیح و تغیر سُرپیستاً پرداخته

وباعلم و منطق الی خود بپاسداری لزحیم اسلام ودفع سُبّهات مفرضین بذل توجه فرمودند و ترتیب

شدگان را تقدیم اهل بیت لز دریای علوم و معارف آنان بارود گشت و با بران علم خود را محکم

دانش و حکمت را سر بر زمینه و تشقیان معرفت را لز کوشید و لایت سیراب کردند.

هر اسان حقیق و اندیشه‌مندی علاقه دارد بداند چه عاملی باعث شد درین مردم که نه تنها

سابقه رخوتی در تمدن و علوم نداشتند بلکه اصولاً «آن» و بیساد بودند، چنین نهضت فرگیر

و همه جانبه ای در علم و مدنیت بوجود آید؟ آیا بین اسلام چنین اقتضایی را داشت، یا عوامل دیگری

مانند: علم دوسرن خلفاء و رجال سیاسی، و یادانشندان کشورها هم قائم شده و لرتبه ای با ادیان دیگر

موثر بوده است؟ هدف مادران رساله پاسخ دادن به این سؤالات من باشد.

البته بررسی تمام ابعاد تمدن اسلام نظریه؛ آداب و رسوم، نظام اداری و کمزیشن و فنا

و تجاری و روابط اجتماعی داخلی، ولرتبه ای این امور میان اسلام و فرانسه و... میان اسلام و فرانسه و...

از طرفیت یک رساله خارج است و نیازمند به تدوین چندین مجلد کتاب تحقیق و تلاش مدارم و مداری محققین متقدّر من باشد. مادر این رساله با توجه به محدودیت آن و عدم فرصت برای یک برسی کامل و عمیق جانبه، تنها به برسی بخش کوچک از آن یعنی علوم ایزیخ در جامعه اسلام که تحت عنوان «علوم اسلام»

از آن باری شود و عواملی که در صدر اسلام شرک و شوق دانش طلبی را در مردم مسلمان ایجاد نموده است پرداخته ایم. گرچه بعض از محققین معروف مانند: ویل دورانت، گوستاو لوپون، جرج زیدان وغیره آنها از زبان‌های مسلمان و غیر مسلمان در حسن بخشنادی خود از تدوین اسلام به این بخش نیز توجه کرده و درباره آن فلسفه‌ای از نظره اند و تحقیقات قابل توجه و لرزش‌آور را ارائه کرده اند اما چون در بیشتر این نوشتة های طرفی کامل واجتناب از تقصیب رعایت نشده، ولز طرف دیگر بیشتر به کتابها و منابع برادران اهل سنت ما استناد گردیده است، به نظر من رسید یک تحقیق آزاد و دور از تقصیب برای مرام خاصه با ارجاع به منابع معتبر تمام فرق و مذاهب اسلام و تحقیقات دانشمندان غیر مسلمان، در این رابطه بروز نمایده نباشد؛ فحص رصدای این که مانند است اسلام (در این حاضر) در حال تجدید حیات از باشد بازگردن عوامل معرفیت آن درگذشته و تکیه بر نقطه حاصل مثبت آن ضروری نباشد. لذا در این رساله این موضوع مورد بحث واقع شده است.

این نوشتة شتم برشش فصل و یک خاتمه از باشد در فصل اول به منظور شناس را در زیر نهشته

ی هنفشار.

علوم اسلام و عدم ارتباط آن به دانش عرب قبل از اسلام، درباره «علوم عرب قبل از اسلام» بحث شده است و در فصل دوم نظریه برق لزشرق شناسان درباره عوامل نهضت علم اسلام در قرون اولیه اسلام ذکر گردیده و مورد تقدیر بررسی قرار گرفته است. در فصل سوم نتیجه مطالعات خود را ذکر نموده و نظریه بعضی از دانشمندان مسلمان را در مقاله مورد بحث نقل نموده ایم. در فصل چهارم جواب منع خلفای از تدوین و نقل حدیث و پی آمد های آن تقدیر بررسی شده و در فصل هشتم از اطهار (علمی اسلام) و علما و سیاستمداران اسلامی توسعه علم اسلام را مورد بحث قرار داده و در فصل ششم به نسخه مولاه و دانشمندان غیر مغرب در نهضت یارساند روش گردیده است و در خاتمه نایاب علم و تقدیر اسلام در علم نزرب مورد لذت یابی قرار گرفت است. به اینه اینکه این کام کوتاه در طبقه اینها لزشها اسلام مورد رضای خداوند مسلمان و نه بررسی از یاب تحقیق و نسل حقیقت جزو مسلمان قرار گیرد. در اینجا برخور لازم می دانم لز استاد محترم آیت الله حاج شیخ محمد حادی معرفت (استاد راهنمای) و استاد محترم حجت الاسلام والملیک آقا حاج شیخ ابوالقاسم وافی (استاد مشاور) که در اسر تنظیم این رساله و تدوین آن مارا راهنمای فرمودند تقدیر و تشکر نمایم. همین لز علامه عالیه استاد میوه حبیف مرتضی العاملی که بارها بیت بزرگ‌گویان در انتخاب عنایوین و پیروه بحث مارا هدایت کرند صمیمه نه تک رو قدر ران من نمایم. قررت السیازی. عید سعید نوریه ۱۴۰۲ هـ. ق.

”فصل أول علوم عرب قبل لز اسلام.“

علوم عرب قبل از اسلام:

چون در نوشتہ های بعض از مستشرقین از علوم اسلام تکت عنوان «علوم عرب» نام برده شده است و ممکن است تصور شور این علوم از دست آوردهای تواریخ عرب است و برا سایر معلومات و تفکرات اندیشمندان این قوم باگردیده و مسلمانان و ارث فرهنگ و دانش عرب از باشند، ضرورت دارد به طور خلاصه به وضع فرهنگ و دانش های رایج درین عرب قبل از اسلام اشاره کنیم تا روشن شود این علوم و معارف در تاریخ عرب سابقه نداشته و اسلام مؤسس کنیده است.

عرب قبل از اسلام به سه دلتہ تقسیم شده است، عرب عاربی یا خالص، عرب مستقریه یا پیوسته، و عرب باکدہ. گروه اول در منطقه جنوبی عربستان ساکن بودند و خود را لازم نهادند
یورب بن محطان فرزند پنجم نوح (علیه السلام) می داشتند. دلتہ دوم که در قسمت مرکز و شمالی - عربستان سکونت داشتند خود را بعد از آن نوہ حضرت اسماعیل (علیه السلام) منسوب می دانندند
و گروه سوم قبائل عاد و ثمود و عمالقه و طسم و جدیس و ایم و جرهم و حضرت بورند که منقرض شده
در منطقه جنوبی عربستان به سبب شرایط خاص اقلیم و زیرش بالانها منظم و مستقیم بودند -
زمینهای کشاورزی، شهرگاهی بزرگ و پر جمیعت بوجود آمدند بود که توسط دولتها مقداری مانند:

قتباً، معین، و سبای اراده من شده مکن است گز لر شهای بعضی از نویسندهان تاریخ تمدن عرب در این زمینه قدری مبالغه آمیز باشد اما از مجموع نوشتة کو آثاری که در کشفیات اخیر بدست آمده اطمینان حاصل من شود که در این منطقه تمدن قابل توجه وجود داشته است. همین در منطقه حیره و قلرو دولت غسانیان پس از فتح اسیه قابل ملاحظه ای رئیسی مخفی زندگی حاصل شده بود برخلاف مناطق شمال و ججاز که به علت شرائط خاص صحراء سرد بحضورت بدوی زندگی می کردند و به طور طبیعی مردم که نتوانند در یک محل استقرار پیدا کنند از تو اند بهبیت نظام متعال زندگی دست بیابند. ولنا در این منطقه هیچ شاهدی برای وجود تمدن در اختیار نیست گفته شده که در بعض از جهات ای عربستان دولتها و تمدنها بوره است. اما این تمدن هنوز در آنچه که با سواری و کفاوی و تجارت مربوط می شود پیش قرن را نیافر و آیا ر حکومتی ای این منطقه داشته است بوره اند که در باره علم و نظری و یا عملی تحقیق کرده باشند و مطالب جدیدی را ارائه نموده باشند جواب متقاضی است البته در این عربی ساکن منطقه همچنان و شرقی سُبْحَه حیره کسان بوره اند که به سبب هماینه بالای روان و متصرفات امیراتوری روم از دانشهای متداول در حوزه آن دو قدرت اطلاعاتی داشته اند امام سالم است که عربستان قبل از اسلام در بیان یافتو سعی این نوع از علوم کمترین اثری نداشته است.^۱

آلوس د کتاب بلون الارب من نویسید: در عدنا نیزه (عربات کی شمال) و اعراب که در از خارجه سیل

۱- دکتر سید جعفر رهبری، تاریخ تحلیل اسلام، صفحه ۰۲۵۱ / بهترین اسیه اسلام و عقاید و آراء بُری و الا ضماء، جمعه ۰۷